

УДК: 374.72: 374.7(430)

Е. І. БОГІВ, викладач

Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Мукачівський аграрний коледж»
вул. Матросова, 32, м. Мукачево, 89600, Україна
evelinb@ukr.net

СУСПІЛЬНО-СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ НАРОДНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У СИСТЕМІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ НІМЕЧЧИНИ

***Анотація.** Проаналізовано досвід Німеччини у становленні й розвитку неформальної освіти дорослих та народних університетів як вагомих інституцій цієї сфери, що певною мірою сприяють конкурентоспроможності країни. Схарактеризовано суспільно-соціальну функцію народних університетів у системі неформальної освіти дорослих Німеччини. Розкрито їх особливості як муніципальних центрів продовженої освіти, підтримуваних державою, що забезпечують доступ різних соціальних груп до широкого спектру освітніх послуг на всій території країни. Обґрунтовано педагогічні принципи навчання у народних університетах Німеччини, провідними з яких є орієнтація на учасника, зв'язок з життєвою ситуацією, орієнтація на розв'язання проблем, дискусивне співіснування, навчання як соціальний процес.*

Ключові слова: доросла людина, особистість, освіта дорослих, неформальна освіта, народні університети, суспільно-соціальна функція народних університетів.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нині переважна більшість розвинених країн усвідомили необхідність удосконалення й розвитку системи освіти дорослих. За таких умов виключно важливого значення набуває досвід сучасних систем освіти інших країн, які вже мають перспективні способи її регулювання, відповідні форми і методи навчання дорослих. Таким чином, теоретичний порівняльний аналіз загальноосвітніх тенденцій в освіті дорослих та її неформальної складової становить великий інтерес для вітчизняної науки, оскільки дає змогу знайти шляхи розв'язання проблем, що мають місце у практиці освіти дорослих в Україні.

Аналіз складних процесів, що відбуваються в європейській системі неперервної освіти, зокрема у Німеччині, особливо важливий у контексті соціально-економічних зв'язків, які притаманні сучасній Україні і певним чином впливають на розвиток вітчизняної освіти дорослих. Нині дедалі більшої доцільності набуває аналіз науково-освітньої системи неформальної освіти дорослих Німеччини, а на його основі – визначення можливих шляхів інтеграції України в європейський освітній простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід наголосити, що праці зарубіжної теорії та практики, які розкривають сутність неформальної освіти дорослих, ще не знайшли належного відображення у вітчизняній науці. У працях українських науковців у контексті ідей неперервної освіти і освіти дорослих розглядалися окремі явища і процеси цього освітнього напрямку (О. Аніщенко, Л. Вовк, Т. Десятов, Н. Ничкало, О. Огієнко та ін.)

Різні аспекти неформальної освіти дорослих у зарубіжних країнах представлені у дослідженнях Н. Бідюк, О. Василенко, Т. Григор'євої, О. Жижко, Л. Лук'янової, І. Сагун, О. Чеботарьової, О. Шапочкіної та ін.

Формулювання мети статті. Мета статті – розкрити суспільно-соціальну функцію народних університетів у системі неформальної освіти дорослих Німеччини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід Німеччини у становленні й розвитку системи освіти дорослих загалом, її неформальної складової зокрема та народних університетів як вагомих інституцій цієї сфери є, на нашу думку, надзвичайно важливим, оскільки конкурентоспроможність промисловості цієї країни і загальновизнана якість німецької продукції фахівці пояснюють високим рівнем професіоналізму робітників і службовців. Значною мірою цей феномен є результатом системи професійної підготовки та неформальної освіти як її складової, що посідає в Німеччині особливе місце в загальній системі освіти.

На думку німецьких учених, сучасні дебати, в яких продовжене навчання й освіта впродовж життя посідають важливе місце в національному, європейському й міжнародному освітньому просторі, є відповіддю на суспільне протиріччя, яке не знаходить розв'язання протягом тривалого часу. Це протиріччя між цінністю та необхідністю навчання, яке конфронтує з такими глибокими змінами, як прискорений приріст знань, стрімкий розвиток техніки й технологій, глобалізація, швидко змінювані вимоги до зайнятості, світова міграція та демографічний розвиток [4, с. 28].

У педагогічному словнику народні університети визначено як «загальнодоступні просвітницькі установи, що сприяють підвищенню культури і професійної майстерності незалежно від освітнього рівня і віку». Часто їх включають в систему освіти дорослих [1].

Народні університети або Вищі народні школи (Volkshochschulen) є найбільшими державними провайдерами навчальної роботи з дорослими людьми в системі неформальної освіти ФРН. Дослідження популярності народних університетів серед інших інституцій неформальної освіти для дорослих показало важливість концепції, що ґрунтується на двох важливих складових. *По-перше*, це доступність навчання як базовий принцип, що залишається незмінним протягом усього періоду їх існування; *по-друге*, їх призначення – створення можливостей для формування таких якостей і компетенцій, як відповідальність, участь, солідарність, вмотивованість, ініціативність, креативність, повага, толерантність, міжкультурна компетентність, емансипація та емпатермент, критичне мислення, інтелектуальна незалежність, що загалом сприяє формуванню демократичної громадянськості в країні.

Народний університет-інтернат/народний університет домашнього типу (Heimvolkshochschule (HVHS)) – це один з найстаріших недержавних навчальних закладів для дорослих в Північній Європі, що має власну педагогічну концепцію і пропонує, в першу чергу, тривалі програми загальної, політичної та культурної освіти. Ці особливі заклади освіти для дорослих пропонують свої навчальні заходи виключно або головним чином у формі кількадедних або кількатижневих курсів в умовах інтернатного проживання. Щоб створити сприятливу для навчання атмосферу та дещо розвантажити від проблем професійного та буденного життя, домашні народні університети створюються переважно в сільській місцевості неподалік від великих міст [6].

Народні вищі школи, народні університети (Volkshochschulen) – це муніципальні центри продовженої освіти, які підтримуються органами місцевого самоврядування і держави й забезпечують доступ різних соціальних груп до широкого спектру освітніх послуг на всій території Німеччини. Вони об'єднані на рівні земель в земельні спілки, а на рівні федерації – в Німецьке об'єднання народних вищих шкіл (DVV).

DVV є найпотужнішим європейським об'єднанням в освіті дорослих, яке спонукає федеральні об'єднання народних університетів, їх окремі підрозділи, центри продовженої освіти з надання освітніх послуг непохитно спрямовувати свій потенціал на актуальні виклики сучасного суспільства знань.

Як свідчить аналіз фахової літератури, народні університети стають особливо затребуваними в часи значних змін, загрозливих руйнівних суспільних розшарувань. Особливістю їх діяльності з часу заснування була здатність зорганізувати всіх громадян й перетворити їх на частину суспільства, що навчається, активувати та залучити громадян до загальносуспільних справ й необхідності розв'язувати проблеми в усіх сферах суспільного життя.

Однак, на думку дослідників, народні університети ще не посіли належного місця в системі освіти дорослих та не мають відповідного іміджу, на який безумовно могли б претендувати з огляду на історичні передумови створення та актуальні суспільні обставини, що впливають на їх функціонування [5, с. 473].

Народні університети є закладами освіти дорослих і водночас комунікативними центрами громади. Їх створення є частиною руху за «педагогіку реформ» і складовою демократичного й робітничого руху з його вимогами до здобуття пожиттєвої, професійної та постпрофесійної освіти. Робота народних університетів орієнтована на громаду, обмін досвідом та співпрацю на регіональному, європейському та міжнародному рівнях, про що свідчить оновлення історичних документів, актуальне позиціонування на європейському рівні [3].

Слід зазначити, що коли мова йде про право на освіту як обов'язкову передумову розвитку особистості та її участі у суспільному житті, народні університети стають громадськими закладами неформальної освіти для всіх бажаючих. Загалом освіта у народних університетах – це культурне, соціальне, економічне та політичне навчання, розвиток загальних та професійних компетентностей. Освіта у народному університеті охоплює більше, ніж просто життєву здатність до навчання та звичайне набуття знань. Вона включає засвоєння особистістю загальноприйнятих настанов та форм поведінки в соціумі.

Значущість й необхідність подальшої освіти в площині пожиттєвої освіти для окремо взятого індивіда й суспільства загалом, економіки й політики є безперечними. Спірними як і раніше залишаються питання мети та завдань, освітніх інституцій та організацій, підпорядкування й носіїв витрат з державного та приватного секторів, а також особистих внесків громадян.

Ідеалом освіти в народних університетах є «всеохоплююча відкритість». Важливою особливістю є те, що вступ до університету не вимагає свідоцтва про закінчення школи, членства в певній організації або певної ідеології, він є відкритим для всіх соціальних прошарків, вікових груп, громадян країни та іноземців. Університет задовольняє різні запити учасників навчання, має різну мету та методи навчання. Така відкритість може бути обмежена лише законодавчими постановами, віковими обмеженнями, односторонньою настановою на чітко окреслену перспективу.

Традиційним принципом навчання є добровільність, а не обов'язок; провідним мотивом – надолуження навчання. Вирішальним мотивом створення народних університетів є обов'язок та право кожної особистості брати участь суспільному житті громади. Гасла «Освіта є громадянським правом» й «Демократія потребує політичної освіти» в усі часи були рушійною силою руху за народні університети. Як зазначають німецькі дослідники, перехід від станового суспільства до суспільства з

освітніми можливостями для кожного громадянина та його участі у вирішенні суспільних питань й демократична партиципація у розв'язанні громадських проблем залишаються актуальними і в часи переходу від індустріального суспільства до суспільства знань та послуг з швидко оновлюваними знаннями, необхідними фаховими і соціальними компетентностями й новими професіями [5, с. 474].

У цьому сенсі слід наголосити, що важливою є не лише фахова кваліфікація та навчання заради надолуження знань для зайнятості. Зосередження на підвищенні фахової кваліфікації стверджує необхідність брати до уваги індивідуальний життєвий простір особистості та відповідати її самооцінці, вимогам приналежності до суспільства та участі в суспільних справах. Особистість сприймається як суб'єкт, а не об'єкт або простий виконавець функцій та розпоряджень.

Сучасне суспільство орієнтоване на таких своїх членів, які думають разом, виявляють власну ініціативу й здатність брати на себе відповідальність за суспільні дії, орієнтовані на розвиток соціальних компетентностей, мирне співіснування в міжкультурному суспільстві. Міжкультурне навчання, як і вивчення іноземних мов, є важливою складовою навчального плану в різних народних університетах.

Провідними педагогічними принципами навчання в народних університетах Німеччини є максимальна орієнтація на учасника; пов'язаність з життєвою ситуацією учасника; орієнтація на вирішення проблем учасника; дискурсивне співіснування; навчання як соціальний процес.

Змістовність навчання доповнюють такі навчально-супроводжувальні пропозиції, як діагностика компетентності, дорадче консультування, випускні іспити (за бажанням), веб-комунікація між викладачами та студентами.

Найбільш поширеними формами навчання в народних університетах Німеччини сьогодні є інформальна, неформальна та формальна, які тісно пов'язані з неформально набутими компетентностями, відзначаються широким спектром навчальних пропозицій, різнобічністю тематики, різноманіттям форм навчальних заходів та уможливають взаємоперехід однієї в іншу, а також тісну співпрацю з іншими навчально-культурними інституціями для людей третього віку.

Народні університети з самого початку свого заснування заохочують інвестиції у навчання й сприяють суспільній інтеграції. Вони готові до виконання різних потреб: надолуження навчання, інтеграції етнічних меншин і мігрантів, навчання людей третього віку (сеньйорів) й жінок, вивчення іноземних мов, полікультурної й міжкультурної освіти. Освітні пропозиції народних університетів є орієнтованими на учасників навчання і надають достатньо широкий спектр освітніх послуг у професійному, загальному, політичному, оздоровчому, екологічному, музично-мистецькому, громадянському вихованні.

Доопрацювання вимагає чітка фіксація й зміцнення позицій народних університетів в системі освіти й відповідне фінансування. Власні інвестиції користувачів послугами народних університетів є вищими, ніж в інших освітніх закладах. Визначення відкритого кола повноважень й фінансування є громадським завданням, яке вимагає негайного вирішення в будь-якій системі концептуального й дидактичного продовженого навчання [5, с. 475].

Перспективний розвиток народних університетів, на думку сучасних аналітиків у галузі освіти дорослих, залежатиме від того, наскільки їм вдасться «проаналізувати нинішню динаміку розвитку і, виходячи з цього, спланувати ймовірні перспективи свого розвитку й подбати про їх реалізацію» [2, с. 118].

Висновки результатів дослідження. Таким чином, проаналізовані вище джерела дають підстави для висновку про вагомую роль народних університетів у суспільно-соціальному житті Німеччини, оскільки забезпечують доступ різних соціальних груп до широкого спектру освітніх послуг на усій території, сприяють залученню громадян до загальносуспільних справ, створюють можливості розв'язання проблем в усіх сферах суспільного життя.

Перспективи подальших розвідок. У подальшому планується дослідити можливості використання прогресивних ідей німецького досвіду щодо організації неформальної освіти дорослих в Україні.

Література

1. Народные университеты. Педагогический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://enc-dic.com/pedagogics/Narodnye-University-1126.html>>.
2. Aengenvoort U. Wohin – Perspektiven der Volkshochschulen / U. Aengenvoort // Deutscher Volkshochschul-Verband e.V. (Hrsg.): Geschichte-Geschichten-Gesichter. – Bonn : Ein halbes Jahrhundert Deutscher Volkshochschul-Verband e.V. Bonn, 2003. – S. 118–125.
3. European Association for Education of Adults [Electronic resource]. – Mode of access: <http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/trends_en.pdf>.
4. Forum Bildung (Hrsg.): Materialien des Forum Bildung, Lernen – ein Lebenslang. Vorläufige Empfehlungen und Expertenbericht, Bund-Länder-Kommission für Bildungsplanung und Forschungsförderung. – Bonn : Arbeitsstab Forum Bildung, 2001. – S. 28.
5. Süßmuth R. Volkshochschule / R. Süßmuth, R. Sprink // Handbuch Erwachsenenbildung / [Rudolf Tippelt Aiga von Hippel (Hrsg.)]. – Wiesbaden : GWV Fachverlage GmbH, 2010. – S. 473–475.
6. Wikipedia-Gründer [Elektronische Ressource]. – Regime des Eingangs: <<http://de.wikipedia.org/wiki/Heimvolkshochschule>>.

Э. И. БОГИВ, преподаватель

Отдельное подразделение Национального университета биоресурсов и природопользования Украины «Мукачевский аграрный колледж»
ул. Матросова, 32, г. Мукачево, 89600, Украина
evelinb@ukr.net

ОБЩЕСТВЕННО-СОЦИАЛЬНАЯ ФУНКЦИЯ НАРОДНЫХ УНИВЕРСИТЕТОВ В СИСТЕМЕ НЕФОРМАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ГЕРМАНИИ

Аннотация. Проанализирован опыт Германии в становлении и развитии неформального образования взрослых и народных университетов как значимых институций этой сферы, которые определенным образом усиливают конкурентоспособность этой страны. Раскрыта общественно-социальная функция народных университетов в системе неформального образования взрослых. Выделены их особенности как муниципальных центров продолженного образования, поддерживаемых государством, которые обеспечивают доступ разных социальных групп к широкому спектру образовательных услуг на всей территории страны. Обоснованы педагогические

принципы обучения в народных университетах Германии, ведущими из которых являются ориентация на участника, связь с жизнью, дискурсионное сосуществование, обучение как социальный процесс.

Ключевые слова: взрослый человек, личность, образование взрослых, неформальное образование, народные университеты, общественно-социальная функция народных университетов.

EVELINA BOHIV, lecturer

Separate unit of the National University of Life
and Environmental Sciences of Ukraine «Mukachevo Agricultural College»
32 Matrosov Str., Mukachevo, 89600, Ukraine
evelinb@ukr.net

SOCIAL FUNCTION OF PEOPLE'S UNIVERSITIES WITHIN INFORMAL EDUCATION SYSTEM OF GERMANY

***Abstract.** Social function of national universities in the system of informal adult education in Germany has been analyzed. Their specific features as municipal centers for lifelong education, which are supported by the state and provide access of various social groups to a wide range of educational services throughout the country, have been defined.*

It has been found out that people's universities from the beginning of their founding encouraged investment into education and promoted social integration. They are ready to fulfil different needs: catch-up education, integration of ethnic minorities and migrants, teaching people of the third age (seniors) and women studying foreign languages, multicultural and intercultural education. National University of Educational proposal is focused on the study of participants and provide a wide range of educational services in professional, general, political, health, environmental, musical and artistic, civic education. The main pedagogical principles of teaching in these universities are focus on the participant, contact with life, discursion coexistence, learning as a social process. The most common forms of learning in non-traditional universities of Germany today are informal and formal. They are closely related to informally acquired competences which are observed with wide range of educational offer, diversity of themes and training and make it possible to interact with each other. They work closely with other educational and cultural institutions for elderly people .

Key words: adult, personality, adult education, non-formal education, national universities, social and community function of people's universities.

Bibliography

1. People's Universities. Pedagogical Dictionary [Electronic resource]. – Mode of access: <<http://enc-dic.com/pedagogics/Narodnye-University-1126.html>>.

2. Aengenvoort U. Wohin – Perspektiven der Volkshochschulen / U. Aengenvoort // Deutscher Volkshochschul-Verband e.V. (Hrsg.): Geschichte-Geschichten-Gesichter. – Bonn : Ein halbes Jahrhundert Deutscher Volkshochschul-Verband e.V. Bonn, 2003. – S. 118–125.

3. European Association for Education of Adults [Electronic resource]. – Mode of access: <http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/trends_en.pdf>.

4. Forum Bildung (Hrsg.): Materialien des Forum Bildung, Lernen – ein Lebenslang. Vorläufige Empfehlungen und Expertenbericht, Bund-Länder-Kommission für Bildungsplanung und Forschungsförderung. – Bonn : Arbeitsstab Forum Bildung, 2001. – S. 28.

5. Süßmuth R., Sprink R. Volkshochschule / R. Süßmuth, R. Sprink // Handbuch Erwachsenenbildung / [Rudolf Tippelt Aiga von Hippel (Hrsg.)]. – Wiesbaden : GWV Fachverlage GmbH, 2010. – S. 473–475.

6. Wikipedia-Gründer [Elektronische Ressource]. – Regime des Eingangs: <<http://de.wikipedia.org/wiki/Heimvolkshochschule>>.